

سیره فاطمی، الگوی جاویدان^۱

بدون تردید شخصیت حضرت فاطمه زهرا (س) در همه اعصار و قرون گذشته الگوی بسیار مناسبی برای مردم خصوصاً نسل جوان بوده و هست اما به درستی شخصیت حضرت فاطمه زهرا (س) نزد شیعیان آن گونه که شایسته است هیچ گاه شناخته نشده. در این امر عوامل گوناگونی دخالت دارد. برای بررسی عوامل ناشناخته ماندن بزرگ بانوی اسلام نزد شیعیان به موارد ذیل اشاره می شود :

۱- نگاه سطحی نگرانه و تک بعدی به شخصیت آن حضرت

۲- نگاه تاریخی محض به زندگانی آن حضرت

۳- عدم درج زندگانی و شخصیت آن حضرت در دوره ها و کتابهای آموزشی

۴- عدم تحقق، پژوهش و تهیه فیلم ها و برنامه نویسی های اساسی (کنگره فاطمه شناسی در این راستا تلاش های بسیار مفید و ضروری را انجام داده است.)

۵- عدم وجود آثار مهم و ماندنی درباره آن حضرت

۶- عدم شناخت صحیح و کافی نسبت به نظام توحید، آفرینش، انسان و جایگاه رهبران و اولیای الهی

ضرورت بحث از شناخت شخصیت حضرت زهرا برای نسل حاضر :

بحث از آن حضرت در شرایط فعلی به دلایل ذیل ضروری می نماید :

۱- بحث از حضرت فاطمه زهرا بحث درباره زنی است که نقش های

متعددی را در زندگی ایفا کرده و با این که عمری محدود و کوتاه داشت و

دوران زندگی اش بسیار اندک بود ولی تاریخ حیاتش به گونه ای است که

هر ورقی از آن برای ما و آیندگان درس زندگی است. آن بزرگوار تنها به

عصر خود تعلق نداشت بلکه او الگویی جاویدان برای عصرهاست .

۲- بحث از حضرت فاطمه زهرا (س) به حقیقت بحث درباره مادر است .

مادر منشأ اصلاح است و حضرت فاطمه زهرا یک مادر است، مادری فداکار

برای همه امت، به خصوص برای همه جوانان و انسان های آزاده و

آماده ای که می خواهند راه صلاح را در زندگی بپیمایند .

^۱ . <http://pajoohe.ir> طیبه عباسی

۳- بحث درباره حضرت زهرا و معرفی زندگی اش برای همگان راه گشاست زیرا در عصر ما که عصر گسیختگی عقاید و ایدئولوژی هاست برای بدست آوردن هدف روشن و جهت زندگی، عده ای مات و مبهوتند. در چنین شرایطی چه بهتر که راه فاطمه که مورد تأیید دوست و دشمن و دارای جنبه های عملی و الگویی است عرضه گردد.

آموزه ها و الگوهای حضرت فاطمه زهرا

۱- آموزه ها و سیره عبادی و خداترسی فاطمه زهرا (سلام الله علیها)
عبادت حضرت فاطمه زهرا یک عبادت خشک و بی روح نبود، بلکه حضرت فاطمه چون عالمه و محدثه بود، عبادت او توأم با خشوع و خلوص بود که این گونه عبادت سازنده و باعث تکامل روح است.
قرآن کریم از عبادت همراه با خشوع ستایش می کند و می فرماید: «قَدْ أَفْلَحَ آلَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ»^۱
عبادت همراه با خشوع که با حضور قلب در پیشگاه خداست ستایش دارد نه عبادت با خضوع که با اعضا و جوارح انجام می گیرد و از هر فردی ساخته است.

لذا آنچه اهمیت دارد کیفیت و روح عبادت است و حضرت فاطمه زهرا (ع) وقتی در محراب عبادت قرار می گرفت دگرگون می شد و خشیت الهی سراسر وجودش را فرا می گرفت، ستون های بدنش به لرزه در می آمد و اشکهای سوزانش جاری می شد. او با تمام وجود در محضر خدا قرار می گرفت.

سیره و شیوه خداترسی حضرت فاطمه زهرا در سه بخش قابل توجه است :

الف: در رابطه با رعایت حق زوجیت که می کوشید به گونه ای عمل کند که شوهر از او راضی باشد و حق او ادا شده باشد. آن حضرت به اندازه ای حساب شده عمل می کرد که تمام نارسایی های طبیعی خانه را بتوان تحمل کرد و هیچ گاه به روی حضرت علی نیاورد و هیچ گاه از او تقاضا و

^۱ . سوره مؤمنون، آیات ۱ و ۲

خواهشی نکرد که مبدا بر حسب اسباب و علل طبیعی و عادی، حضرت علی تهیدست باشد و خجالت بکشد .

این گونه برخورد نشانه رعایت حریم حق زوجیت بوده و نشان می دهد که آن حضرت تا چه اندازه آن را مراعات می کرده است و با این که دردانه رسالت بود هیچگاه در زندگی مشترک در برابر حضرت علی خود را مطرح نکرد و به حساب نیاورد .

ب: عبادت و نماز و دعا، علائق شدید آن حضرت بود. بهترین دلیل بر عشق عبادی وی این است که با اینکه تمام کارهای خانه را به حکم تقسیم رسول الله تقبل نموده بود و باید گندم را با آسیاب دستی آرد کرده و طبخ نماید و... که طبعاً از کثرت کار، خسته و ناتوان می گردید و شب را باید استراحت می کرد، اما فرزندش امام حسن می فرماید: مادرم از سحر تا سپیده صبح، پیوسته رکوع و سجود به جا می آورد و می شنیدم که مؤمنین و مؤمنای را دعا می کرد و آنها را نام می برد .

ج: سیره حضرت زهرا درباره حجاب و حریم بسیار حساس بود. آن حضرت در رعایت فرمان الهی در رابطه با حجاب و فاصله نامحرم بی نظیر بود. چنان به این موضوع پایبند بود که هنگام بیماری و در بستر شهادت، یکی از غصه های او این بود که پس از ارتحال، مبدا بدن او را به گونه ای حمل کنند که نامحرم حجم آن را ببیند.

همچنین ایشان در شبهای مبارک قدر نه تنها خود تا به صبح، شب زنده دار بود بلکه آنچنان اهمیت برای این شب قائل بود که کودکان خردسال خویش را از قبل آماده می کرد تا در شب قدر تا صبح بیدار باشند و به تهجد و عبادت بپردازند و از فیوض الهی در این شب کمال بهره را ببرند و سعادت خویش را تأمین کنند .

روش حضرت فاطمه این بود که کسی از اهل خانه در شب قدر به خواب نرود. آنان را روز قبل به کم غذا خوردن و استراحت لازم و می داشت تا بتوانند شب قدر، شب زنده داری کنند. آن حضرت می فرمود: محروم آن

کسی است که از خیر و فیوض شب قدر محروم باشد.^۱
حدیث شریف فوق سیره و شیوه زندگی حضرت را بیان می‌کند که همواره سعی می‌کرد تا از روز قبل، فرزندان و اهل خانه را آماده کند تا بتوانند در شب قدر بیدار بمانند. این یک نمونه از اهمیت دادن حضرت به دستورهای دینی در تربیت فرزندان است. البته نمونه بسیار روشن و بارز آن که حتی سعی دارد کودکان نابالغ را در شب قدر بیدار نگه دارد همان امری است که اکثر مردم حتی درباره نوجوانان و جوانان از آن غافل هستند.

امام حسن مجتبی علیه السلام در مورد نحوه عبادت مادر بزرگوارشان می‌فرماید: «ما کان فی الدنیا اجد من فاطمه، کانت تقوم حبی تتورم قدماها».^۲

حضرت زهرا در عبادت خداوند عابدترین مردم بود. او آنقدر برپا می‌ایستاد تا پاهایش ورم می‌کرد.

حضرت فاطمه زهرا در این دنیا کم زیست اما لحظه به لحظه عمر پر برکت ایشان در متن و بطن مکتب وحی بود. آن حضرت شب و روز با پدر بزرگوارشان و سپس چند سالی نیز با امیر مومنان بود که ایشان نیز آیینه تمام نمای وحی و قرآن بودند. در واقع تمام ارزش‌ها، فضیلت‌ها، حماسه‌ها، اندیشه‌ها و شخصیت پیامبر در وجود مبارک حضرت زهرا(س) متبلور گشت و به سان چشمه‌ای که به دریا متصل شود خود دریایی بی‌پایان شد. این گونه بود که آن حضرت در طول عمر شریف و بابرکت خود راه بسیاری را پیمود، به همین روی آن حضرت تنها الگو و اسوه زنان نیست بلکه اسوه همه مردان و زنان جهان در هر عصر و نسل و هر دینی و مرامی به شمار می‌آید. زیرا عناصر شخصیت ایشان در واقع عناصر اسلام و انسان کامل واقعی است. تمام مردان و زنان مسلمان و غیر مسلمان جهان نیز می‌توانند ابعاد ارزشی، اخلاقی و حماسی آن حضرت را با توجه به

^۱ . بحار الانوار، ج ۹۴، ص ۱۰

^۲ . بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۷۶

شرایط و مقتضیات روز، در زندگی خود پیاده کنند و در مسیر فضیلت، علم و کمال پیش روند .

۲- آموزه‌ها و سیره اخلاقی و رفتاری حضرت فاطمه زهرا (س)

الف: آموزه‌های اخلاقی و رفتاری ایشان برای جوانان

حضرت فاطمه زهرا (س) جوانی نیکوگرام، پرعاطفه، متین، خردمند، با ایمانی کامل و بانویی است که همه جوانی خود را در راه اسلام، مسلمین، اهداف و رسالت و دفاع از ولایت و رهبری مصروف داشت .
آن حضرت جوانی مستعد، بانشاط در عبادت، کدبانویی در خانه‌داری، مهذب، و خودساخته در اخلاق، موفق در خانه‌داری و تربیت فرزند، خوش‌بیان، شجاع و حاضر در صحنه‌های سیاسی و نظامی صدر اسلام، دارای جاذبه فوق‌العاده در برابر مؤمنین و دافعه‌ای شدید در برابر منافقین و مشرکین بود .

حضرت فاطمه (س) که در ارتباط با خدا و در ارتباط با مردم و خانواده موفق‌ترین و پیروزمندترین انسان‌هاست در عمری کوتاه توفیق هجرت، جهاد، تربیت چهار فرزند نمونه و به یادگار گذاشتن صحیفه فاطمیه را داشت . جوانان امروز ما چه دختر و چه پسر باید با کسب بصیرت مکتبی، تقویت خردمندی و زنده‌نگه داشتن احساسات و عواطف دینی در ابعاد ارزشی علمی و اخلاقی، سیاسی و اجتماعی، مطالعه، حرکت، رشد و تکامل داشته باشند و این را یقین بدانند که امروز هم در پرتو روح مقدس حضرت فاطمه زهرا می‌توان در مسیر بندگی و سازندگی به برترین مدارج کمال و معنویت نایل آمد و در حد خود، انسان کامل شد !

ب: آموزه‌های اخلاقی و رفتاری حضرت زهرا برای زنان و دختران

شخصیت و مکتب حضرت زهرا الهام‌گر یک اندیشه سازنده برای انسان‌هاست. این اندیشه متعالی و سازنده انسان را به سوی رشد و تعالی و شکوفایی ارزش‌ها و قوای انسانی فرا می‌خواند تا وی برای اسلام و جامعه، فردی مفید و ارزشمند باشد .

مکتب فاطمه به دختران و زنان ما می‌آموزد که مسئولیت شناس و

مسئولیت پذیر باشند و بدین نکته اساسی در زندگی خود توجه کنند که هر کسی باید در روز قیامت، پاسخگوی اعمال و استعدادهای خود باشد. حیات فاطمه به همه می آموزد که تنها در مسیر خدا گام بردارند. برای او زندگی کنند، لحظه ای از عمر و استعداد خود را در بطلالت و بیهودگی صرف نکنند، برای زندگی و لحظات خویش برنامه ریزی داشته باشند و لحظه ای از مجاهدت در راه خدا و خدمت به مردم فروگذار ننمایند. فاطمه به همه می آموزد چگونه از یک زندگی طیبه و حیات پربار انسانی برخوردار گردند؛ راه قرب به خدا و تکامل انسانی را بیمایند و جز در راه و فداکاری برای اسلام گام برندارند.

حضرت فاطمه زهرا یک الگوی سنت شکن است؛ سنت هایی که به طور غلط در جامعه شایع شده و مردم را اسیر و گرفتار خود کرده است. او تجربه به عملی پیامبر بود و رسول خدا در وجود او همه سنت ها اصول و برنامه های اسلامی را درباره زنان پیاده کرد.

پیامبر توسط او نشان داد که والدین چگونه دختران خود را بپذیرند و دوست بدارند و در آن هنگام که دختران خود را زنده به گور می کردند او دست دخترش را می بوسید پیامبر از طریق او نشان داد که زن در جهان بینی اسلام از چه دریچه ای باید نگریسته شود. پیامبر از طریق فاطمه نشان داد که بی پسر، ابتر نیست، او حتی می تواند خیر کثیر باشد. او الگوی سنت شکن حتی درباره ازدواج بود در آن عصر، بزرگزادگان جز با بزرگزادگان و ثروتمندان ازدواج نمی کردند اما او این سنت را شکست و با حضرت علی که از لحاظ مالی انسان توانگری نبود و حتی خرج عروسی را از محل فروش زره تهیه کرده بود ازدواج کرد.

ج: آموزه های اخلاقی و رفتاری ایشان در امر ازدواج

برخی از آموزه های اخلاقی و رفتاری این ازدواج مقدس عبارتند از:

۱- یکی از اصول اساسی و رازهای موفقیت ازدواج، کفویت و همتا بودن دختر و پسر باهم است، زیرا تنها در صورت همتا و همشأن بودن دو زوج است که درک متقابل آنان از یکدیگر را امکان پذیر می کند.

۲- پیامبر گرامی بدون رضایت دخترش به خواستگار پاسخ مثبت نداد و در واقع انتخاب شوهر را به دخترش تحمیل نکرد.

۳- معیار گزینش داماد در نظر رسول مکرم اسلام (ص) ایمان و تقوا و معنویت بود، نه ثروت مقام و شهرت.

۴- دختر نیز تسلیم امر پدر بود و چو رضایت پدر برگواش با این ازدواج را از چهره مبارکش تشخیص داد و خودش هم با ازدواج با حضرت علی (ع) راضی بود، در کمال عفت و حیا سر به زیر افکند و با سکوت خود رضایتش را اعلام کرد.

۵- میزان مهریه، اندک و متناسب با شرایط مالی داماد بود.

۶- کمی مهریه آن هم برای دختر رهبر جهان اسلام و پیامبر بزرگ آسمانی و برای تنها دختر عزیز و دلبنده او امری مهم، در خور توجه دقت و درس آموزی است چرا که اگر سعادت و خوشبختی در مهریه زیاد بود، هیچکس بیش از پیامبر نسبت به سعادت دخترش علاقمند نبود.

۷- پدر عروس از تحمیل هر گونه مخارج اضافی بر داماد پرهیز داشت.

۸- در تهیه جهیزیه به ضروری ترین و ابتدایی ترین وسائل زندگی در آن عصر بنده شد و منش پیامبر بر ساده زیستی استوار بود.

۳- آموزه ها و سیره سیاسی- اجتماعی حضرت فاطمه زهرا

حضرت فاطمه زهرا مواضع اجتماعی و سیاسی بنیادی و مهمی را اتخاذ فرمود که این مواضع کاملاً جدی و ایجابی بود، نه سلبی و بی طرفانه.

چنان که می دانیم ولایت مداری حضرت فاطمه زهرا(س) و دفاع از حضرت علی(ع) به عنوان امری شخصی فردی نبود بلکه در واقع مسأله امت و اصل اسلام بود و به همین دلیل، حرکت فاطمه زهرا(س) در این رابطه حرکتی در راستای حمایت از امت اسلامی و رسالت مکتبی به شمار می آید.

موضع آن حضرت درباره فدک نیز صرفاً یک مسأله مالی و دنیای نبود

بلکه موضعی به عنوان احیای حق و حقیقت تلقی می شود. سایر

حکومت ها و مواضع حضرت فاطمه زهرا (س) نیز همه از همین منظر

قابل ادراک است. بلکه اساساً باید اذعان داشت که تمامی حرکات و سکنتات، گفتار و کردار، فریاد و سکوت، گریه و ناله اعتراض و انتقاد، موافقت و مخالفت، دعا و نفرین و موضعگیری‌های آن حضرت، برخاسته از متن اسلام و حمایت از دین خدا و امت اسلامی بود. بنابراین یک زن مسلمان با تأسی به سخن و سیره حضرت فاطمه زهرا (س) باید در صحنه‌های اجتماعی و سیاسی برای دفاع از حریم حق و حقیقت شرکت کند.

شرکت زنان در مسئولیت‌های عمومی، نه تنها از نظر اسلام ممنوع نمی‌باشد بلکه در بسیاری از موارد واجب و لازم هم بوده و تکلیفی الهی به حساب می‌آید و اگر از حضرت فاطمه زهرا(س) نقل شده که فضیلت زن مسلمان این است که نه او مرد نامحرم را ببیند و نه مرد نامحرم او را ببیند هرگز به معنای انزوا و گوشه‌نشینی زن مسلمان نیست بلکه یا منظور این است که زن در فعالیت‌های اجتماعی باید آن چنان مقررات اسلامی را رعایت کند که موجب نگاه حرام نامحرمان نشود و خود نیز از نگاه حرام به نامحرم بدور باشد، یا به آن معناست که در مدیریت امور بانوان، خود زنان باید آن را عهده‌دار باشند تا نیازی به تماس با مرد نامحرم نباشد. در هر صورت دیدگاه حضرت زهرا هیچ‌گاه انزوای زن مسلمان و خانه‌نشینی او نیست. چگونه ممکن است حضرت فاطمه زهرا(س) که الگو و اسوه برای همه مسلمانان است خود در صحنه‌های سیاسی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شرکت کند آن‌گاه زنان دیگر را از انجام این فعالیت‌های منع نموده و بفرماید فضیلت زن آن است که او نامحرم را نبیند و نامحرم هم او را نبیند! این سخن اگر به معنای انزوای زن مسلمان باشد هم با آیات و روایات و هم با سیره حضرت فاطمه زهرا منافات دارد!

فاطمه حامی ولایت

حضرت فاطمه زهرا (س) که خودش بر نقش مهم مردم در برپایی و تداوم حکومت حق واقف بود قبل از آن که مردم را به یاری و حمایت از حضرت

علی (ع) فراخواند خود در اطاعت و پیروی از امام، اسوه و نمونه بود. دختر پیامبر برای کسب رضای خدا و در راستای تقویت ولایت، همواره رضایت‌مندانه و خالصانه از دستورهای مولای خویش اطاعت می‌کرد و ضمن این که خود به تکلیف عمل می‌کرد، در عمل به پیروان از دستورهای مولای خویش اطاعت می‌کرد و ضمن این که خود به فعالیت عمل می‌کرد، در عمل به پیروان خویش درس فرمانبرداری از ولی امر را می‌آموخت و پس از آن با گفتار، مردم را به حمایت از امام حق فرا می‌خواند.

حضرت فاطمه زهرا (س) در زمان پدر بزرگوارش نیز چنین بود. آن حضرت پیش از آنکه خود را دختر پیامبر اکرم (ص) بداند بنده خدا و پیرو پیامبر و مطیع ولی امر می‌دانست. از این رو دستورهایی که برای مسلمانان نازل می‌شد، کاملاً آنها را اجرا می‌کرد و خود را استثنا نمی‌نمود. این مطلب در پیروی آن حضرت از ولایت نیز به خوبی مشاهده می‌شد. آن بزرگوار اطاعت از پیامبر اسلام را به عنوان این که او رسول خداست و امیرمومنان را به عنوان این که بر او ولایت دارد واجب می‌دانست. از این جا می‌توان به این نتیجه بسیار مهم دست یافت که هرگاه اسلام و امت اسلامی نیاز به فداکاری و حرکت مسلمانان پیدا کرد، همه آنها از جمله زنان نیز باید به حمایت از دین خدا برخیزند و نمی‌توان گفت که حضرت فاطمه زهرا (س) تکلیف خاصی نسبت به خود داشت و دیگران چنین تکلیفی ندارند.

در واقع حرکت حضرت فاطمه زهرا (س) بلکه رسول خدا و سایر معصومین در همان چارچوب تکالیف و وظایف مسلمانان نسبت به دین و جامعه قابل تحقق و توجیه است و هیچ‌گونه تمایزی با وظایف دیگر مسلمانان ندارد.

بنابراین هرگاه «ملاک و معیار» موجود شد، عمل بر طبق آن نیز واجب خواهد گردید. چه حضرات معصومین باشند و چه سایر مسلمانان یعنی همان‌گونه که قبلاً اشاره شد هرگاه دین نیاز به یاری داشت همه باید به پا

خیزند چه زنان و چه مردان و در ارتباط با زنان، حضرت فاطمه زهرا (س) و دخت گرانقدرش حضرت زینب (س) در این زمینه بهترین الگو و اسوه به شمار می آیند .

اصول و ترجیحات حاکم بر زندگی حضرت زهرا (س)

اصول حاکم بر زندگی حضرت زهرا (س) به عنوان الگوی شایسته امروزی

-از این اصول موارد ذیل را می توان ذکر کرد :

- ۱- اصل ساده زیستی در زهد خانوادگی .
- ۲- اصل مشارکت در امور زندگی .
- ۳- ارزشی بودن ازدواج و حاکمیت ارزش ها در ازدواج و دوری از مادیات و تجملات .
- ۴- اهمیت دادن به تربیت فرزندان .
- ۵- اصل مهمان دوستی و مهمانی دادن .
- ۶- ایثار، انفاق خانوادگی و مقدم داشتن دیگران بر خود .
- ۷- به کارگیری عوامل معنوی برای حل معضلات و مشکلات .
- ۸- اهمیت و احترام به کار و همکاری در بین اعضای خانواده .
- ۹- تقسیم کار در خانه .
- ۱۰- احترام متقابل اعضای خانواده به یکدیگر .
- ۱۱- حاکمیت اصل مشورت در زندگی .
- ۱۲- فرمان پذیری حضرت فاطمه از حضرت علی
- ۱۳- نفی ارزش های جاهلی در ملاک انتخاب همسر
- ۱۴- اصل آرایش و زینت برای همسر .
- ۱۵- عبادت در خانه و مأنوس نمودن اطفال با عبادت .
- ۱۶- اختصاص مکانی برای عبادت در خانه .
- ۱۷- اصل جهادی بودن همه اعضا و فدایی دادن برای اسلام .
- ۱۸- اصل ارتباط خانه با مسجد و آشنا نمودن فرزندان با مسجد .
- ۱۹- علم دوستی همه اعضاء خانواده .

- ۲۰- شاگرد پروری و تشکیل کلاس‌های علمی و دینی در خانه .
- ۲۱- آگاهی به اوضاع و شرایط اجتماعی و سیاسی همه اعضا .
- ۲۲- اصل حاکمیت معنویت بر فضای خانه و زندگی .
- ۲۳- رعایت حق خدمتکار .
- ۲۴- مسئولیت پذیری همه اعضای خانواده در دفاع از اسلام .
- ۲۵- قدرت بیان و دفاع از ارزش‌ها از طریق خطابه در همه اعضا .
- ۲۶- شجاعت و دلیری همه اعضا خانواده .
- ۲۷- عشق، عاطفه و مهربانی همه اعضا به یکدیگر .
- ۲۸- حاکمیت انضباط، نظم و برنامه بر زندگی حضرت فاطمه زهرا و فرزندان او.

ترجیحات حضرت فاطمه زهرا(س) در زندگی به عنوان الگوی نسل حاضر

در این زمینه، موارد ذیل را می‌توان این‌گونه ذکر کرد:

- ۱- ترجیح رضای خداوند بر رضای خود و دیگران .
- ۲- ترجیح آخرت بر دنیا ضمن توجه به دنیا و مواهب آن .
- ۳- ترجیح گرسنگی بر سیری برای باز بودن در حاجت و نیازمندی به درگاه خداوند کریم .
- ۴- ترجیح معنویت بر مادیت ضمن توجه به مادیات .
- ۵- ترجیح سادگی بر تجمل .
- ۶- ترجیح کار و تلاش مستمر بر بیکاری و تن‌آسایی .
- ۷- ترجیح سخنگویی به حق در برابر سکوت
- ۸- ترجیح مبارزه با سکوت در برابر بیدادگریها
- ۹- ترجیح پدر، همسر و فرزندان بر خود در زندگی خانوادگی
- ۱۰- ترجیح جامعه بر فرد دیگران بر خود
- ۱۱- ترجیح شب زنده‌داری بر خواب و غفلت
- ۱۲- ترجیح سخت‌گیری بر خود در دنیا برای رعایت آخرت.

راز جاودانگی شخصیت حضرت زهرا(س)

از بامداد تاریخ انسان تا جهان معاصر در جامعه و تمدن‌های بشری،

پیشگامان ترقی خواه و الهام بخش بسیاری ظهور کرده اند که همه آنان سرانجام پس از پشت سر نهادن مراحل گوناگون پیروزی، رشد، پیشرفت و پذیرفتگی اجتماعی و جهانی، به تدریج رو به ضعف و فرسودگی نهاده اند. آنان پس از پیمایش فراز و نشیب های بسیار سرانجام به پایان خط و غروب و افول اقتدار و شکوه اجتماعی خویش رسیده اند و خواه ناخواه نه تنها از موقعیت پیشگامی و پیشوایی خویش کنار رفته که از متن جامعه ها، تمدن ها و مردم نیز به حاشیه رانده شده اند و جای خویش را به چهره ها، شخصیت ها، الگوها، نمونه ها، اسوه ها، سرمشق ها و سمبل های نوین سپرده و خود به تدریج به موزه ها و بایگانی های تاریخ پیوسته اند. اما در این میان باید اندیشید که این چه راز و رمزی است که یاد الهام بخش ریحانه پیامبر، نام مقدس و بلند آوازه او، سیره و سبک و روش زیبا و دلنشین و راهگشای زندگی فردی، خانوادگی، فرهنگی، فکری، سیاسی، اجتماعی و جهانی او نه تنها از این آفت مصون مانده بلکه راه و رسم او در میان نسل مترقی و آگاه و درست اندیش، همچنان به صورت یک اسوه دلپذیر و چهره محبوب نورافشانی می کند. در یک نگرش گذرا مهم ترین رازهای این ماندگاری و پایداری چنین است :

۱- جهان بینی حضرت فاطمه زهرا(س)

نخستین راز ماندگاری و نورافشانی هماره ریحانه پیامبر، در جهان بینی خردمندانه، مترقی، هماهنگ با فطرت و خداپسندانه او نهفته است. او آفرینش را بیهوده و بازیچه و «باری به هر جهت» نمی نگرد، و کران تا کران هستی را هدفدار، هدفمند، حکیمانه، خداگرایانه، و بر اساس ضابطه و معیار و ملاک و برنامه ای بی نهایت دقیق می نگرد. او آفرینش انسان را بیهوده و بازیچه و یا برای خور و خواب یا لذت جویی و رسیدن به ارزش های ناپایدار و فناپذیر و یا برای جاه طلبی نمی نگرد. بلکه او هدف از آفرینش انسان را عبادت و بندگی خدا و در پرتو آن تکامل و رشد و توسعه معنوی و اوج گرفتن انسان به پرفرازترین مرحله کمال و جمال می نگرد. ریحانه پیامبر(ص) جهان را با همه شکوه و زیبایی هایش ساخته و آفریده

آفریدگار فرزانه هستی می‌نگرد و پدیده‌های گوناگون و شگفت‌انگیز آن را نمودها، جلوه‌ها، نظام‌ها، شاهکارهای تفکرانگیز و نشان قدرت بی‌همانند حضرت حق تعالی ارزیابی می‌کند. او سرای دنیا را کشتگاه سرای آخرت، سرای آزمون، میدان امتحان، مقدمه و وسیله رشد و تکامل و ترقی، و نه هدف می‌داند و آن را بی‌دوام، زودگذر و فناپذیر قلمداد می‌کند. او نه تنها نعمت‌ها و موهبت‌ها و زیبایی‌های زندگی و ارزش‌های مادی را به دور نمی‌افکند و از آنها بی‌زاری نمی‌جوید و از زندگی انسانی نمی‌گسلد، بلکه بر این باور است که آفریدگار فرزانه هستی همه این‌ها را برای بهره‌وری و بهره‌گیری شایسته و بایسته انسان و بهزیستی و بهروزی او آفرید و همه را مقدمه و وسیله رشد و تکامل او و پله‌های ترقی او خواسته است. در جهان بینی مترقی ریحانه پیامبر، انسان گل سرسبد آفرینش است، پرتوی از نور خداست، نغمه‌ای از روح اوست و از کرامت ذاتی و عظمت خدادادی برخوردار و دارای حقوق و آزادی است و انسان موجودی مسؤول، مکلف و متعهد است. دختر پیامبر مرگ را به مفهوم فنا و نیستی نمی‌نگرد و آن را دروازه‌ای به سوی قرب خدا و دیدار پاداش پرشکوه او و پرکشیدن به سرای آرامش و راحتی جاودانه و ماندگار ارزیابی می‌کند.

۲- پیوند با سرچشمه هستی

دومین راز ماندگاری و پابندگی ریحانه سرافراز پیامبر این است که سراپا شور و اخلاص و تلاش سازنده و جهاد شایسته و هماره و همه‌جانبه است تا خود را به سرچشمه حیات و هستی پیوند زند و با رنگ‌پذیری و الگوگیری از حق و تخلق به اخلاق الهی، خود را به اقیانوس ابدیت برساند. از همین دیدگاه است که آن لذت معنوی و روحی یاد خدا و راز و نیاز و زمزمه جانانه با او را با هیچ چیز دیگر مبادله نمی‌کند.

۳- تبلور ارزشهای انسانی

یاد و نام بلند و انسان‌ساز ریحانه پیامبر، دانشگاه صفات عالی انسانی، آموزشگاه درس‌های ماندگار و ارزش‌های والایی است که با فطرت

خداگرایانه بشر پیوند داشته و با وجدان و اخلاق او درآمیخته و با خرد پویا و کمال جوی او هماهنگ شده و با کشش‌های آسمانی و برتر وی همسو است .

۴- اندیشه‌ای فراتر از زمان و مکان

راز دیگر پابندگی و ماندگاری یاد و نام ارجمند ریحانه پیامبر این نکته ظریف است که او در زندگی درس‌آموز و الهام‌بخش خویش، همواره به فراتر از زمان و مکان می‌اندیشید. او از آغاز تا فرجام زندگی پرمحتوا و دگرگون‌سازش چشم به سوی حق داشت و به انجام وظیفه و به ادای رسالت در برابر او دل سپرده بود و به رضایت و خشنودی آفریدگارش می‌اندیشید و بس .

۵- پرچمدار بزرگ مفاهیم همواره زنده و پرجاذبه

حضرت فاطمه زهرا(ع) از سویی بزرگ پرچمدار راستین آزادی و آزادی و دفاع از حقوق بشر بود و شهید بزرگ این راه و از سویی دیگر پرچم برافراشته مبارزه سترگ فکری، عقیدتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و روشنفکرانه بود و همواره محبوب و مطلوب و آرمان انسان‌های مترقی است .

۶- جامعیت و کمال

راز دیگر همواره‌زیستی و پابندگی ریحانه پیامبر این است که با وجود زندگی کوتاه ظاهریش، در نقش‌های گوناگونی درخشیدن آغاز کرد و نورافشانی نمود و برای همگان به صورت سمبل و نمونه‌ای پرجاذبه و الگویی محبوب و مطلوب و پیشوا و پیشتازی پرشکوه و پرمعنویت و لبریز از راستی و درستی و اخلاص جلوه کرد .

۷- زندگی آموزگارانه

حضرت فاطمه زهرا(س) از سویی همواره دانش‌پژوه و کمال‌طلب زیست و از خدا و پیامبرش همیشه سازنده‌ترین درس‌ها را آموخت، و از سویی دیگر همیشه و همه‌جا فرصت‌های زندگی را به آموزشگاه ارزش‌ها و والایی‌ها تبدیل ساخت .

۸- تدبیر شگرف و تحسین برانگیز

حضرت فاطمه زهرا(س) پس از عمری زندگی سراسر افتخار و عظمت، سرانجام طی تدبیری شگرف با وصیت نامه‌ای حیرت‌انگیز و بی‌سابقه، با مراسم غسل و کفن شبانه، با تشییع غریبانه، با به خاک سپرده شدن شبانه و با آرامگاهی بی‌نام و نشان، از حق طلبان و آزادی خواهان و صاحبان بینش و آگاهی گرفته تا مردم عادی کوچه و بازار، همه را به تفکر و اندیشه و پرسش و چون و چرا برانگیخت و با این تدبیر خدایی، نقش مزار گمشده‌اش را با دل‌ها و جان‌های شیفته عدالت و آزادی رقم زد و بدین سان جاودانگی راه و رسم ستیز آزادمنشانه و انسانی‌اش را تضمین کرد و پرچم مبارزه با زورمداری و فریبکاری به نام دین خدا را برافراشته داشت.

معاصرسازی و جهانی‌سازی شخصیت حضرت برای نسل معاصر در این زمینه مهم‌ترین کار برطرف کردن موانع معاصرسازی شخصیت حضرت فاطمه زهرا(س) است. از جمله این موانع نگاه ابزارگرایانه و سنتی نسبت به زن است که متأسفانه بر بخشی از ادبیات جامعه سایه افکنده است. چنین نگاهی در اسلام اصلاً جایی ندارد. در این روند باید به سویی حرکت کرد که مسأله معاصرسازی به صورت کاربردی و ملموس در کتاب‌ها، هنر، ادبیات و فرهنگ جوامع مختلف وارد شود. مسؤولان می‌توانند کارگاه‌هایی را با حضور اندیشمندان و صاحب‌نظران برای استخراج شیوه‌های معاصرسازی ائمه و حضرت فاطمه زهرا(س) به وجود آورند و در این زمینه فعالیت کنند.

باید پیرامون زندگی و مواضع آنان مطالعات و پژوهش‌های جدی صورت گیرد و ابعاد ثابت و اصول تغییرناپذیر و همیشگی زندگی آنها استخراج گردد و در قالب شرایط و مقتضیات روز به جوانان ارائه شود تا آنان دریابند که ائمه و حضرت فاطمه زهرا(س) قابل پیروی برای آحاد مردم در همه زمان‌ها هستند. به خصوص در مورد حضرت زهرا(س) باید به دختران و زنان نشان داد که اصول و روش‌های ثابت و باارزش زندگی ایشان قابل

تحقق در همه زمان‌هاست .

باید این اصل مهم را تبیین کرد که آن بزرگواران گذشته از مقامات بلند عرفانی و تکوینی، در ابعاد دیگر نیز می‌توانند هم‌واحد در متن زندگی اهل ایمان حضور داشته باشند. به تعبیر رساتر، این اهل ایمانند که باید ایشان را در متن زندگی، جامعه، اخلاق، سیاست و حکومت خود قرار دهند. این کار قابل اجراست و در تمامی ابعاد زندگی آن بزرگواران امکان‌پذیر است . به عنوان نمونه، باید خاطر نشان کرد که انقلاب اسلامی ایران ثمره همین

بینش و روش است. یعنی امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران با توجه به نکته مذکور بود که فرمودند: «ائمه دارای دو گونه مقام بودند، یکی مقامات عالیه ملکوتی و ولایت تکوینی، و دیگری منصب ولایت تشریعی و حکومت سیاسی. اولی مختص به خود ایشان است، اما دومی یک نوع مسؤولیت برای اداره جامعه اسلامی است که لزوماً محصول مقامات ملکوتی و عرفان ایشان نیست و بنابراین فقهای جامع الشرایط هم شرعاً و عقلاً واجد این مسؤولیت می‌شوند.»

بدین ترتیب بود که امام راحل با شناخت صحیح اسلام ناب و زندگی و شخصیت امامان، جنبه تشریعی و سیاسی زندگی ایشان را به متن جامعه و امت ایران اسلامی کشاند و این انقلاب و حکومت عظیم معجزه‌آسای اسلامی را به وجود آورد. در واقع این انقلاب جلوه و نمونه‌ای بسیار مهم و والا از «معاصر سازی پیشوایان دینی» به شمار می‌رود. همچنین می‌توان سایر ابعاد حیات پربرکت ایشان را به درون جامعه و زندگی انسان‌ها کشاند. پیامبر گرامی اسلام در مورد جاودانگی حضرت فاطمه فرمودند: «فاطمه سیده زنان جهان از آغاز تا فرجام است.»

در حقیقت این بزرگ‌ترین ارزش و فضیلت حضرت زهرا (س) در بعد اجتماعی زندگی و شخصیت ایشان است. اگر این ویژگی خوب شکافته شود آشکار می‌گردد که آن حضرت در همه زمانها و اعصار تا روز قیامت، هر چه هم که علم و تکنیک و صنعت بشر پیشرفت کند برای تمام زنان عالم الگو و اسوه است. این، همان جاودانگی و فرازمانی جوانی حضرت

فاطمه زهرا(س) است. متأسفانه این بعد از شخصیت آن حضرت در عین اینکه همه ما و جهانیان سخت بدان نیازمندیم هنوز به طور شایسته تبیین نشده است. برای آشکار ساختن و تبیین آن و به عبارتی دیگر معاصر سازی و جهان سازی آن باید تبلیغ کرد و این امر به دو عامل مهم یعنی محتوا و چگونگی تبلیغ و دیگری به ابزار تبلیغ مربوط می شود .

الف: محتوا

در این مورد ما باید چهره مبارک آن حضرت را از دو زاویه به جهان بشناسانیم :

اول: نورانی و موفق بودن این چهره در خود جهان اسلام .
دوم: مطلوب بودن و محسوب بودن ایشان از دیدگاه ارزش های جهانی .
از زاویه نخست اما باید به جهانیان و به خصوص به زنان جهان بشناسانیم که حضرت فاطمه زهرا(س) در خود اسلام، چهره ای موفق و الگو و اسوه است .

از آنجا که فطرت همه انسان ها بر خوبی ها، ارزش ها و کمالات انسانی سرشته شده وقتی ما خوبی ها، ارزشها و کمالات آن حضرت را بیان کنیم خود به خود اذهان و فطرت جهانیان مجذوب آن حضرت خواهد شد. ما باید بیان کنیم که آن حضرت والاترین زن تربیت شده در اسلام بود، چه فداکاری هایی کرد، چه خدماتی انجام داد و اسلام و مسلمین تا قیامت مدیون این بانوی بزرگ هستند. باید بگوییم چه فضیلت هایی در وجود مقدسش موج می زند، از انسانیت او بگوییم و به مردم گرایی، مردم دوستی، کمک به ضعیفان، کمک به مسلمانان، زهد، عبادت، خانه داری، تربیت، کرامت، شجاعت و سایر فضایل و ارزش های وجودی آن حضرت اشاره کنیم و البته نباید فراموش کرد که تبیین شخصیت ایشان باید به زبان مورد قبول و فهم جهانی باشد. از زاویه دوم هم ما باید خدمات و فداکاری های آن حضرت نسبت به انسانیت و بشریت تا قیام و قیامت را بیان نماییم .

در این زمینه ما باید ابتدا بعد جهانی و ارزشی بودن رسالت پیامبر را تبیین

کنیم و سپس نقش حضرت فاطمه زهرا(س) را در پیشرفت و اعتلای اسلام گوشزد نماییم. سپس باید بیان نماییم که نقش و ابعاد بشری قیام و اعتراض آن حضرت چه بوده است. یعنی بگوییم آن حضرت در دفاع از خط ولایت و امامت چه اهداف بشر دوستانه‌ای را دنبال می‌کرده است. آن‌گاه باید بیان کنیم ارزش‌ها و کرامت‌های آن حضرت چیست؟ حداقل باید بیان کنیم آن حضرت همچون حضرت مریم(س) مقدس، نورانی، بامعنویت، فداکار و آکنده از فضیلت و ارزش‌های انسانی است. بگوییم که اگر حضرت مریم(س) یک عیسی مسیح(ع) به جهان ارزانی داشت حضرت فاطمه(س) حداقل یازده انسان کامل همچون مسیح(ع) به جامعه بشری تحویل داده است که آخرین آنها منجی جهان و بشریت خواهد بود. بگوییم اصلاً خداوند وجود آن حضرت را برای سعادت، کرامت و رستگاری زنان جهان در همه قرون و اعصار به انسان‌ها هدیه فرمود. البته این‌ها کلیاتی است که باید مورد دقت و بررسی قرارگیرند و تشریح گردند. به هر حال شخصیت حضرت فاطمه همچون دریایی است که از این گوهرها و صدف‌ها بسیار دارد که باید آنها را استخراج و ارائه نمود.

ب: ابزار تبلیغ

- در این زمینه حداقل باید این کارها صورت گیرد :
- ۱- انجام تحقیقات و کارهای پژوهشی گسترده، قابل فهم و قابل ارائه به جهان، نظیر کتاب «امام علی، صوت العدالة الانسانیة» از نویسنده معروف، جرج جرداق .
 - ۲- برپایی کنفرانس‌ها، سمینارها و گردهمایی‌ها پر محتوای بین‌المللی .
 - ۳- تشکیل گروههای پژوهشی برای ترجمان و انطباق شخصیت، اعمال، کردار، موضع‌گیری و گفتار آن با خوی بزرگ جهان بشریت با حقوق، ارزش‌ها و فضایل زن در جهان کنونی و تبیین چگونگی اقتدار و تأسی به آن حضرت (در این راستا مناسب است برگزاری کنگره‌هایی نظیر، کنگره فاطمه شناسی که بسیار مفید، جامع و مورد نیاز است- از سطح بین‌المللی ارتقاء یابد).

۴- استفاده از پیشرفته‌ترین دستگاه‌های انتقال اطلاعات همچون ماهواره، اینترنت و ...

۵- نوشتن داستان‌ها، رمان‌های پرمحتوا، غنی، زنده و جذاب از زندگی آن حضرت برای سنین و طبقات مختلف جامعه حتی نوشتن یک زمان سنگین، ماندنی و پرجاذبه بین‌المللی نظیر رمان‌های مشهور جهان که جاودانه شده‌اند، می‌تواند در معرفی چهره نورانی و سازنده آن حضرت به جهانیان بسیار مؤثر باشد.

۶- و از لحاظ علمی باید در بعد فردی، اجتماعی سیاسی و ... مکتب و اندیشه امامان و حضرت زهرا (س) را در دید جهانیان به نمایش گذاشت، اگر ما بتوانیم در نظام و حکومت خود، چهره موفق داشته باشیم و بگوییم ما اندیشه‌ها را به سوی آن بزرگواران مجذوب ساخته‌ایم؛ همچنان که اصل اسلام و رخسار نورانی آن تا قبل از انقلاب اسلامی ایران برای جهانیان نه تنها شناخته شده نبود بلکه چهره‌های نادرست و ماهیتی واژگون از آن ترسیم شده بود؛ اما با وقوع انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس ملت مسلمان و شریف ایران، به طور عملی چهره واقعی اسلامی ناب محمدی (ص) به جهانیان معرفی شد، آوازه اسلام همه جا پیچید و افکار عمومی جهان به سوی آن معطوف شد.

خلاصه آنکه وجود نازنین و مقدس آن حضرت همچون اقیانوس بی‌کرانه‌ای است که همه اهل عالم می‌توانند از آن بهره ببرند و مسیر یک زندگی سعادت‌مندانه دنیوی و اخروی را برای خود بسازند. البته اندیشمندان و پژوهشگران باید با ارائه طرح کامل و جهانی زندگی و شخصیت آن حضرت رخسار منور و مکتب پر بار ایشان را ترسیم کرد، و به همه جهانیان بشناسانند و این کاری ممکن است.